

УДК 81'2:316.77+004.738.5]:37-053

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2023.1.3>

Н. В. ГОРБАЧ

*кандидат філологічних наук, викладач кафедри філології,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: nadiagorbac@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5593-6952>*

Т. Й. ЖАЛКО

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів,
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: tzhalcko@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-1899-2530>*

ОСОБЛИВОСТІ ВІРТУАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІВ

Стаття досліджує особливості віртуального спілкування сучасних педагогів: студентів спеціальності «початкова освіта» та вчителів із досвідом роботи. У розвідці з'ясовується важливість віртуальної комунікації, а також її специфіка залежно від віку педагогів.

Описується ряд переваг спілкування в мережі Інтернет: обмін думками та враженнями без кордонів; широкі можливості для працевлаштування; підвищення кваліфікації та самоосвіта онлайн; створення власного іміджу; рівні можливості для людей з особливими потребами; відкритість багатьох цифрових ресурсів для самовдосконалення.

Також у статті досліджується нетикет – культура віртуального спілкування вчителів та студентів. Зокрема, за допомогою опитування з'ясовано, що студенти приділяють набагато більше часу віртуальному спілкуванню, на відміну від учителів. Молоде покоління надає перевагу спілкуванню в соцмережах, тоді як учителі з досвідом роботи часто використовують Інтернет для підвищення фахового рівня, обміну досвідом із колегами та професійного спілкування.

Дослідження побудоване на опитуванні респондентів. Анкетування показало, що студенти та вчителі переважно дотримуються норм літературної мови під час віртуальної комунікації, негативно реагують на повідомлення з помилками. Грамотного та ерудованого співрозмовника сприймають позитивно навіть у віртуальному середовищі. Респонденти стверджують, що приємніше читати повідомлення без помилок, тексти, які оформлені з дотриманням норм орфографії, граматики та пунктуації.

Ключові слова: віртуальне спілкування, нетикет, студенти, вчителі, мережа Інтернет.

Поставлення проблеми. ХХІ століття – це доба цифрових технологій, соцмереж, дистанційного спілкування та спроб створення штучного інтелекту. Сьогодні віртуальна комунікація – важливий аспект багатьох сфер суспільного життя, в тому числі, освіти й науки. На це є кілька причин: по-перше, розвиток технологій сприяє постійному зростанню користувачів мережі Інтернет; по-друге, це надає можливість комунікації з людьми усього світу, незалежно від місця перебування; по-третє, віртуальне спілкування – особливо ефективно у сферах, де швидкість передачі інформації є визначальним фактором успіху. Серед інших причин – пандемія COVID-19, а сьогодні – ще й війна. Це чинники, які призвели до дистанційного навчання

та комунікації в Україні та світі, а також сприяли утвердженню віртуального спілкування в різних професійних сферах.

Сьогодні віртуальний простір став місцем для обміну думок, навчання, розвитку, міжособистісної взаємодії різного роду. Тому спілкування в мережі Інтернет досить важливе й для педагогів. Все більше вчителів та педагогічних працівників виявляють бажання вести освітянські блоги, тематичні сторінки в соцмережах, обговорюють актуальні питання на педагогічних форумах чи в спеціальних чатах. Такий поступ віртуального спілкування зумовлює актуальність нетикету – культури спілкування в мережі Інтернет.

Аналіз попередніх досліджень. Віртуальна комунікація вже давно стала поширеною

темою серед сучасних науковців. Її досліджують психологи, соціологи, журналісти, політологи, спеціалісти у сфері медіації і, звичайно ж, філологи. Зокрема, спілкування в соцмережах досліджували Шинкаренко О., Коган К., Синюта О., Тарасенко Н., Репка М., Шульська Н., Матвійчук Н., Дюлічева Ю., Кучаковська Г. та ін. Дослідження нетикету репрезентували праці таких дослідників, як Бибик С., Шматько О., Махиня Т., Железнякова Н., Наумченко С., Ройз С., Тіщенко А.

Попри такий науковий інтерес, сьогодні все ще недостатньо публікацій, що стосуються з'ясування різних аспектів культури віртуального спілкування окремих соціальних груп: користувачів за віком, професією, соціальним статусом, гендерною приналежністю. Адже віртуальне середовище – це простір, який оновлюється щодня, відтак часто перед користувачами з'являються нові виклики, а отже – і вербальна реакція на них. Це й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета статті. У межах нашої публікації з'ясуємо особливості спілкування в мережі Інтернет сучасних педагогів (студентів та вчителів-практиків), розглянемо аспекти культури віртуального спілкування представників педагогічних професій, порівняємо ці показники серед студентів спеціальності «Початкова освіта» та вчителів із досвідом професійної діяльності.

Результати та дискусії. Педагогічна майстерність сучасного вчителя кардинально відрізняється від такого ж поняття 50, 20, і навіть 10 років тому. До її складу, окрім етичного та грамотного спілкування, входить ще й культура віртуальної комунікації. Цілком природно, що технологізація суспільства, спілкування в мережі Інтернет, дистанційне навчання вплинули на сфери діяльності сучасних учителів.

Сьогодні все більше людей використовують Інтернет для спілкування. Це стосується і педагогів, для яких віртуальна комунікація є важливим інструментом для підвищення кваліфікації, обміну досвідом, а також розвитку професійних навичок. Дослідники зазначають, що мережа Інтернет все частіше стає простором для комунікації в професійній сфері. Соцмережі, блоги, чати перестали виконувати тільки розважальні функції і стали майданчиками для фахового зростання.

На думку науковців, «потрібно розглядати соціальну мережу не лише як розважально-комунікативний засіб взаємодії між людьми, але також як великий освітній потенціал, інтерактивний простір – основу інноваційного навчального процесу із застосуванням сучасних інформаційних технологій. Використання позитивних сторін соціальних мереж (зручність, велика інформативність, вседоступність, неформальність, психологічний комфорт) дозволяють сформувати ефективне середовище для здійснення успішної комунікації між викладачем та студентом у позааудиторний час, долають будь-які бар'єри в обмеженості доступу до навчання, роблять його нестандартним і цікавим, створюють сприятливий психологічний клімат для оволодіння знаннями» [Шульська, Матвійчук : 164].

На думку Г. Кучаковської, регулярне використання соціальних мереж у навчальному процесі сприятиме формуванню культури спілкування студентів у віртуальному середовищі; розвитку комунікативної компетентності й може стати ефективним засобом активізації пізнавальної та навчально-дослідної діяльності майбутніх вчителів початкової школи [Кучаковська : 146].

Інтернет-комунікація є важливою й для самопрезентації особистості, адже у віртуальному світі можливо втілити те, що недоступне в реальному. На думку деяких дослідників, «типові комунікативні дії користувачів, спрямовані на презентацію себе у віртуальному просторі за допомогою вербальних та невербальних засобів, можна розглядати як комунікативні практики самопрезентації. За результатами емпіричного дослідження визначено, що найбільш популярними практиками самопрезентації сучасної молоді є створення персональної сторінки в соціальних інтернетмережах, вибір або створення аватара, який дає змогу ідентифікувати користувача в процесі комунікативної взаємодії» [Краснякова : 10].

Для з'ясування особливостей спілкування в мережі Інтернет серед педагогів різних вікових груп у межах нашого дослідження було проведено анкетування серед студентів-третьокусників спеціальності Початкова освіта Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради та слухачів курсів підвищення кваліфікації Волинського інституту післядипломної педагогічної

освіти – учителів початкових класів. Загальна кількість респондентів – 52 особи: 25 студентів та 27 учителів. Метою такого опитування було з'ясування актуальності використання віртуального спілкування серед педагогів різних вікових груп: майбутніх учителів та фахівців із досвідом професійної діяльності.

Перше питання анкети передбачало визначення переваг віртуальної комунікації, її важливості для представників кожної з груп. Опитування студентів дозволяє виокремити такі з них:

- зв'язок із однолітками та обмін думками за допомогою соцмереж, форумів та чатів попри відстань та часові рамки;

- пошук нових можливостей для працевлаштування;

- допомога в навчанні: використання різноманітних інтернет-платформ для обговорення матеріалу та знаходження потрібних джерел;

- спілкування без кордонів, розширення кола комунікації (можна вільно спілкуватися з іншими студентами з різних міст та навіть країн);

- можливість навчатися в кількох місцях одночасно (в умовах сьогодення це продовження комунікації з друзями та одногрупниками навіть у випадку переїзду за кордон);

- швидкість та зручність спілкування (відповідаєш на повідомлення, коли маєш вільний час, але разом з тим залишаєшся на зв'язку);

- широкі можливості для нових знайомств та контактів у професійній сфері діяльності;

- створення власного іміджу (під час віртуального спілкування можна привернути увагу аудиторії, створити новий образ, відійти від стереотипів, що склалися про тебе в реальному житті);

- рівні можливості спілкування для людей з особливими освітніми потребами, що не завжди можливе під час спілкування офлайн.

Серед переваг віртуального спілкування педагоги з досвідом роботи відзначили такі:

- зручність та ефективність: можливість спілкування з колегами з інших міст чи країн;

- швидкість обміну інформацією: зручність використання електронної пошти, месенджерів, соцмереж та інших інструментів віртуального спілкування для обміну навчальними матеріалами;

- постійний зв'язок зі студентами та учнями: можливість використання віртуальних інструментів для спілкування, створення дискусійних

форумів, надання онлайн-консультацій, проведення відеоконференцій тощо;

- можливість створення інтерактивних завдань;

- підтвердження професійності педагога: сучасний світ неможливо уявити без використання інформаційних технологій, відтак учителі мають демонструвати вміння ефективно використовувати ці технології в своїй професійній діяльності;

- розширення можливостей навчання: доступність та відкритість багатьох цифрових ресурсів для підвищення кваліфікації.

Як свідчить опитування, різні вікові групи педагогів використовують Інтернет по-різному. Студенти в основному користуються мережею для комунікації на відстані, нових знайомств, тоді як учителі все частіше комунікують в Інтернеті задля обміну досвідом та професійної самопідготовки.

Особливості віртуального спілкування залежать і від часу, проведеного в мережі, і від використання ресурсів, яким надають перевагу користувачі. Тривалість перебування в мережі Інтернет опитаних студентів та вчителів за добу відображена на рисунках 1 і 2.

Подані діаграми свідчать про те, що студенти набагато частіше та триваліше використовують Інтернет, аніж учителі. Хоча середній максимальний показник використання віртуальної мережі майже однаковий: 5–7 годин на добу.

Переважає більшість здобувачів освіти левову частку цього часу проводить, спілкуючись у соцмережах або переглядаючи відеоконтент. Сучасні вчителі теж відвідують соцмережі, однак, окрім цього, частіше використовують Інтернет для навчання та підвищення кваліфікації. Так, анкетування вчителів свідчить про те, що в соцмережах вони проводять максимум 1–2 години на добу, тоді як серед студентів цей час становить в середньому 3–5 годин, а в деякого сягає й 10 годин на добу.

Безперечно, тривале спілкування в соцмережах накладає свій відбиток і на стиль та розмір висловлювань. Анкетування студентів свідчить про те, що вони надають перевагу стислим лаконічним повідомленням, а не довгим висловлюванням. У їх лексиконі часто трапляються такі слова, як *топ*, *ава*, *лол*, *треш*, *крінж*, *краш*, *пов*, *шмот* тощо.

Рис. 1. Використання мережі Інтернет студентами

Рис. 2. Використання мережі Інтернет учителями

Сучасні дослідники вирізняють навіть окремий вид віртуальної мови, *digispeak*, який окреслюють як мову онлайн-повідомлень, де замість загальноприйнятих висловів широко використовують акроніми, умовні скорочення [Ковальчук : 47].

Іноді під час спілкування молодь пропускає голосні, утворюючи короткі умовні лексеми (наприклад, *спс* замість *спасибі*), використовує сленгові слова. На перший погляд, застосування сленгу може здатися недоречним, ненормативним і навіть безглуздим, однак якщо проаналізувати, це має свої причини. Серед них – бажання самовиразитися, проявити індивідуальність та

незалежність, стати «своїм» серед групи ровесників. Використання специфічної сленгової лексики може бути своєрідним «паролем», що допомагає знайти спільну мову з однолітками. З іншого боку, сленгові слова відображають сучасні тенденції та тренди в мовленні – молодь активно засвоює лексеми, що набирають популярності серед користувачів мережі Інтернет. Ще однією з причин є практичність та економія мовних ресурсів і зусиль під час написання повідомлень, адже складні висловлювання завжди можна замінити більш простими та коротшими відповідниками. Використання сленгу дозволяє скоротити час письма, дає можливість швидше набирати текст

та бути більш активним у соцмережах. Деякі респонденти зазначають, що сленгові слова підвищують емоційну виразність та експресивність висловлювань.

Однак самі ж студенти зауважують, що використання такої специфічної лексики може мати й негативні наслідки, особливо у формальних та професійних ситуаціях. Зловживання сленгом може призвести до сприйняття мовця як непрофесіонала, недооцінення його роботи з боку друзів та колег, а також нерозуміння повідомлень. Адже віртуальне середовище не завжди дає можливість переписати чи виправити враження.

Учителі початкових класів, які мають досвід професійної діяльності по-різному дали відповідь на питання – Яким повідомленням надаєте перевагу: об'ємним чи лаконічним? Третина з них вказала, що переважно використовує короткі повідомлення під час віртуального спілкування, інші ж респонденти написали, що не люблять писати стислі повідомлення з різних причин. Серед них – професійна звичка до деталізації та роз'яснення, уточнення та передбачення всіх можливих питань. Відтак, довгі повідомлення, на думку респондентів, забезпечують інформативність, вичерпність та зрозумілість. Ще однією з причин є дотримання норм професійного етикету.

Цікавим питанням анкети було таке: Чи дозволяєте ви собі писати з помилками під час віртуального спілкування? Відповіді студентів розділилися майже порівну: 55% дали відповідь «ні», а 45% – «так». Пояснення до ствердної відповіді були різні: пишу з помилками, коли поспішаю; коли пишу механічно; дозволяю іноді; деколи трапляється. Такі коментарі підтверджують той факт, що студенти стараються слідкувати за дотриманням норм літературної мови навіть під час віртуального спілкування. Серед учителів відповідь на це питання була негативною – не дозволяю, не пишу з помилками; лише 2% написали «інколи буває».

Наступне питання: Як ви реагуєте на повідомлення з помилками? дало можливість отримати різні відповіді як серед студентів, так і серед учителів-практиків. Так, найпопулярнішими студентськими відповідями були такі: дратуюся; відношуся саркастично; сприймаю з гумором; особливо дратує, якщо це зна-

йома людина; псує враження про людину; хочу виправити; реакція залежить від ситуації; стає смішно; неприємно читати з помилками.

Серед учителів відповіді можна розділити на дві групи. Перша (негативне ставлення): дратує; одразу хочу виправити помилку; негативно; помічаю і виправляю для себе; критично; роблю зауваження. Друга (нейтральне відношення): ставлюся з розумінням; спокійно; не засуджую; ставлюся нейтрально, але якщо повідомлення від учнів, то негативно.

Наступне питання – За якими критеріями оцінюєте грамотність співрозмовника в мережі Інтернет? – дозволило з'ясувати, що дотримання норм літературної мови є важливим для респондентів різних вікових груп. У студентських анкетах переважають такі відповіді: правильне написання слів; використання розділових знаків; відсутність суржику; написання власних назв з великої літери; цілісність і сформованість думки; без орфографічних помилок; лаконічність, але змістовність висловлювань.

Респонденти-вчителі дали такі відповіді: за граматичною, орфографічною та пунктуаційною правильністю, за кількістю помилок; за формулюванням висловлювання, його змістовністю; за словниковим запасом; за «чистим» мовленням без суржику.

Останнє питання анкети стосувалося вираження емоцій у віртуальному середовищі. Це важливий аспект, адже скористатися традиційними невербальними засобами комунікації в мережі Інтернет неможливо. «Характерною для спілкування в соціальних мережах є значна візуалізація і медіатизація тексту, тобто використання різноманітних «смайликів», картинок та «гіфок» які відображають емоції чи ставлення людини та, частково або повністю, замінюють текст [Мак-Квейл : 123].

Вираження емоцій у віртуальному середовищі об'єднує дві групи респондентів, адже і студенти, і вчителі дали приблизно однакові відповіді. Так, основними реакціями на повідомлення є емодзі, стикери та відповідна пунктуація. Емодзі – це і є символи, що відображають різні емоції, наприклад, щасливе обличчя з посмішкою або навпаки – зі сльозами на очах. Емодзі можна знайти на клавіатурі гаджетів або завантажити з мережі Інтернет. Стикери – невеликі зображення, які можна вставити

у повідомлення, вони також відображають різний спектр почуттів: від радості до гніву. Особлива пунктуація, наприклад декілька знаків оклику після слова чи в лапках для підкреслення його важливості, використання двокрапки та круглих дужок в значенні посмішки тощо, теж використовується в онлайн-спілкуванні. Рідше використовують вербальний опис емоційного стану: я рада, я засмучений, я плачу тощо.

Висновки. На основі проведеного дослідження вдалося з'ясувати, що сучасні педагоги різних вікових груп активно використовують мережу Інтернет для віртуальної комунікації, нових знайомств у професійній та особистій сферах, вдосконалення фахових якостей, самопрезентації та створення різних віртуальних продуктів. Студенти спеціальності Початкова освіта використовують мережу Інтернет від 15 до 2 годин на добу, тоді як учителі-практики – від 10 до 1 години на добу.

Молодь надає перевагу спілкуванню в соцмережах і розглядає їх як майданчик нових можливостей: створення професійних персональних

сторінок, ведення власного блогу, спілкування в закритих чатах чи групах, що об'єднують людей зі спільними інтересами. Учителі початкових класів із досвідом роботи значно менше використовують соцмережі, однак віртуальна комунікація для них – це можливість підвищення кваліфікації, самовдосконалення, обміну професійним досвідом.

Дослідження особливостей нетикету сучасних педагогів дозволяє зробити висновки, що як студенти, так і вчителі, зважають під час віртуальної комунікації на дотримання норм літературної мови, оцінюють своїх віртуальних співрозмовників за їх грамотністю та вмінням сформулювати думку. Серед студентської молоді популярний мережевий сленг, однак без порушення цензури та образливих лайливих слів. Сленгові мова – це, швидше, данина моді, аніж потреба.

Вивчення особливостей віртуальної комунікації – це безперервний процес, як і лексичні новотворення та поведінкові звички, які виникають під час такого спілкування. Відтак, матеріали поданої розвідки можуть бути використані для подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковальчук І. А. Мовна специфіка спілкування в Інтернеті. *Магістеріум*. Вип. 37: Мовознавчі студії. 2009. С. 45–48. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ff0d67f6-d846-49e9-8fbd-d5c8b833e6db/content> (дата звернення: 04.05.2023).
2. Краснякова А. О. Інтернет-середовище як новий комунікативний простір самопрезентації особистості. *Медіапсихологія і медіаосвіта*. 2016. С. 1–14. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/709506/1/%D0%9D%D0%A1%20%E2%84%9638%20-%202016-1.pdf> (дата звернення: 03.05.2023).
3. Кучаковська Г. А. Роль соціальних мереж в активізації процесу навчання інформативних дисциплін майбутніх вчителів початкової школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2015. Том 47. № 3. С. 136–149. URL: file:///C:/Users/User_Lib/Downloads/ITZN_2015_47_3_13.pdf (дата звернення: 03.05.2023).
4. Мак-Квейл Д. Теорія масової комунікації / пер. з англ. О. Возьна, Г. Сташків. Львів : Літопис, 2010. 538 с. URL: <https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elclosed/shtompka1.pdf> (дата звернення: 03.05.2023).
5. Шульська Н. М., Матвійчук Н. М. Соціальні мережі як ефективне середовище викладацько-студентської комунікації в навчальному процесі. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Том 58. № 2. С. 155–168. URL: [file:///C:/Users/User_Lib/Downloads/admin,+1590-6500-1-CE%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User_Lib/Downloads/admin,+1590-6500-1-CE%20(1).pdf) (дата звернення: 03.05.2023).

REFERENCES

1. Kovalchuk I. A. (2009) *Movna spetsyfika spilkuvannia v Interneti. Mahisterium*. Vyp. 37: Movoznavchi studii. S. 45–48. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ff0d67f6-d846-49e9-8fbd-d5c8b833e6db/content> (data zvernennia: 04.05.2023).
2. Krasniakova A. O. (2016) *Internet-seredovyshche yak novyi komunikatyvnyi prostir samoprezentatsii osobystosti. Mediapsykholohiia i mediaosvita*. S. 1–14. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/709506/1/%D0%9D%D0%A1%20%E2%84%9638%20-%202016-1.pdf> (data zvernennia: 03.05.2023).
3. Kuchakovska H. A. (2015) *Rol sotsialnykh merezh v aktyvizatsii protsesu navchannia informatyvnykh dystsyplin maibutnykh vchyteliv pochatkovoї shkoly. Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*. Tom 47. № 3. S. 136–149. URL: file:///C:/Users/User_Lib/Downloads/ITZN_2015_47_3_13.pdf (data zvernennia: 03.05.2023).
4. Mak-Kveil D. (2010) *Teoriia masovoї komunikatsii / per. z anh. O. Vozna, H. Stashkiv. Lviv : Litopys*. 538 s. URL: <https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elclosed/shtompka1.pdf> (data zvernennia: 03.05.2023).

5. Shulska N. M., Matviichuk N. M. (2017) Sotsialni merezhi yak efektyvne seredovyshe vykladatsko-studentskoi komunikatsii v navchalnomu protsesi. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*. Tom 58. № 2. S. 155–168. URL: [file:///C:/Users/User_Lib/Downloads/admin,+1590-6500-1-CE%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User_Lib/Downloads/admin,+1590-6500-1-CE%20(1).pdf) (data zvernennia: 03.05.2023).

N. V. HORBACH

*Candidate of Philological Sciences,
Lecturer at the Department of Philology,
Municipal Higher Education Institution “Lutsk Pedagogical College”
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: nadiagorbac@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5593-6952>*

T. Y. ZHALKO

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory and Methods
of Teaching School Subjects,
Volyn Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Lutsk, Ukraine
E-mail: tzhalko@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-1899-2530>*

FEATURES OF VIRTUAL COMMUNICATION OF MODERN TEACHERS

The article explores the features of virtual communication among modern educators: students majoring in «Primary Education» and experienced teachers. The research reveals the importance of virtual communication and its specificity depending on the age of educators.

The article describes a number of advantages of online communication, such as sharing thoughts and impressions without borders, wide opportunities for employment, online professional development and self-education, creating one's own image, equal opportunities for people with special needs, and the openness of many digital resources for self-improvement.

The article also examines netiquette – the culture of virtual communication among teachers and students. In particular, through a survey, it was found that students spend much more time on virtual communication than teachers. The younger generation prefers social media for communication, while experienced teachers often use the internet to improve their professional skills, exchange experiences with colleagues, and engage in professional communication.

The research is based on a survey of respondents. The survey showed that both students and teachers generally adhere to the norms of literary language during virtual communication and react negatively to messages with mistakes. A correctly and knowledgeable communicator is perceived positively even in a virtual environment. Respondents claim that it's more pleasant to read messages without errors, texts that are formatted in accordance with the norms of spelling, grammar, and punctuation.

Key words: virtual communication, netiquette, students, teachers, Internet.